

YOSHLARDA AXBOROT OLISH VA UN DAN FOYDALANISH KO'NIKMALARINI TO'G'RI SHAKLLANTIRISHNING PSIXOLOGIK YO'LLARI

Sevara Berdimurodova Etalovna

Qarshi ixtisoslashtirilgan madaniyat maktabi o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yoshlarda axborot olish va undan foydalanish ko'nikmalarini to'g'ri shakllantirishning psixologik yo'llari haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Axborotlashtirish davri, axborot asri, kompyuter texnologiyalari asri, axborot hurujlari, "ommaviy madaniyat", globallashuv jarayoni.

Annotation: This article provides information about the psychological ways of correctly forming the skills of receiving and using information in young people.

Keywords: Information era, information age, computer technology age, information crisis, "mass culture", globalization process.

Bugungi axborotlashtirish davri odamlarning turmush tarzini tubdan o'zgartirib yubordi. Chunki inson jadal rivojlanib borayotgan bugungi globallashuv jarayonida zamonaviy axborot vositalari va texnologiyalarisiz o'z hayotini tasavvur qila olmaydi. Axborotlashtirishning zarurati axborotning roli va qiymatining keskin o'sishi bilan izohlanadi. Axborot jamiyat axborotlarni yaratish, qayta ishlash, saqlash, uzatish va jamlashda inson faoliyatini o'z ichiga olgan yuqori darajadagi axborot muhitidir. Axborotlashtirish jarayoni xususiyatlari yoshlarda axborot olish va undan foydalanish ko'nikmalarini to'g'ri shakllantirishni taqozo etadi. Oddiy til bilan aytganda, axborot radio va televideniye xabarlari, kitob, gazeta, kutubxona ma'lumotlari, insonlar bilan muloqot qilish orqali olingan bilimlardir.

Axborot og'zaki, yozma, elektron signal va radioto'lqin ko'rinishida bo'lishi mumkin. Ular turli vositalar yordamida uzatiladi, xususan, sezgi organlari, foto va videokameralar, elektron datchiklar va boshqalar.

Insoniyat taraqqiyotining yangi bosqichida sanoatlashgan jamiyatdan axborot jamiyatga o'ta boshladi. Bunday davr axborot asri, axborotlashtirish davri, kompyuter texnologiyalari asri kabi nomlar bilan atalgani bejiz emas. Bu o'zo'zidan, odamlarning axborotlarsiz, yangiliklarsiz, ma'lumotlarsiz faoliyat yurita olmasligini ko'rsatadi. 21 asr tarixga axborot davri, axborot texnologiyalari asri, sifatida kirdi. Keng qamrovli va jadal sur'atlarda tarqalayotgan axborotlar insonning istaklarini,

qarashlarini o'zgartirish kuchiga ega. Darhaqiqat, axborotlar ta'sirida har bir davlat o'z fuqorolari ishonchini oqlash, ularni yagona maqsad yo'lida birlashtirishga harakat qiladi. Shu boisdan axborot- kommunikatsiya texnologiyalari sohasini rivojlantirish borasidagi davlat siyosati muhim ahamiyat kasb etadi.

Tarixdan ma'lumki, biror bir davlat va jamiyat tinchligi va xavsizligiga tahdid soladigan, har jihatdan eskirgan, begona qarashlar singdirilgan axborotlar hech qachon o'zini oqlamagan.

Axborot hurujlarida, maqola va yangiliklarda ba'zan diniy ekstremizm, "omnaviy madaniyat", mute'lik, qaramlik kabi puch g'oyalar targ'ib qilinmoqda. Dunyo axborot maydonidagi yangiliklarning asosiy qismi shu kabi salbiy ko'rinishga ega. Shuning uchun ham, biror voqea yuz berganda bo'lib o'tgan hodisa emas, balki, axborot vositalari orqali tarqatilgan ma'lumotlarning vahimasi odamlarga ko'proq zarar etkazmoqda. Bugungi kunda odamlar, yoshlarimiz nafaqat jamiyatda, o'quv dargohlarida, balki radio-televideniye, matbuot, internet kabi vositalar orqali ham rang-barang axborot va ma'lumotlarni olmoqda. Jahon axborot maydoni toboro kengayib borayotgan bir sharoitda yoshlarga uni o'qima, buni ko'rma, deb biryoqlama nasihat qilish, ularni cheklab qo'yishdan ko'ra, ularda axborot olish va undan foydalanish ko'nikmalarini to'g'ri shakllantirsakkina, tarbiya borasida ko'zlagan maqsadimizga erisha olamiz. Hozir dunyoda axborot xavfsizligi – individning, jamiyatning va davlatning manfaatlarini tai'min etishning shartlaridan biri bo'lib bormoqda. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari misli ko'rilmagan darajada kuchayib borayotgan hozirgi paytda juda ko'p muammolar paydo bo'lmoqda va bu jahon afkor ommasini tashvishga solmoqda. Axborot oqimining odamlarga ta'siri muammosi muhim ahamiyat kasb etmoqda va bu borada axborotning avlodlar yosh bosqichlariga ko'rsatadigan ijobiy yoki salbiy ta'sirini chuqur o'rganish masalasi tobora dolzarb bo'lib bormoqda.

Bugungi globallashuv jarayonida kimki axborotga egalik qilsa, usha dunyoga hukmron bo'ladi degan ibora bejiz paydo bo'lgani yo'q. Ayniqsa, ma'naviy tahdidga, yoshlar ongini egallashga qaratilgan axborot hurujlari avj olsa olayaptiki, aslo kamaymayapti. Ba'zi g'arazli kuchlar tomonidan bu borada turli usul va uslublardan foydalanilmoqda. Jumladan, yolg'on axborot tarqatish, ijtimoiy ongni manipulyatsiya qilish, milliy-ma'naviy qadriyatlarni yemirish, mentalitetimizga yod qadriyatlarni targ'ib etish, xalqning tarixiy xotirasini buzish va o'zgartirish, kiberterrorizm kabilar keng tarqalmoqda. Eng achinarlisi, yoshlar asosiy axborotlar manbai sifatida "o'rgimchak to'ri"- internet tarmog'iga murojat qilmoqda. Albatta, bu tarmoqning qulay axborot manbai ekani, istagan ma'lumotingizni undan bir zumda topa

olishingiz mumkunligini, zarur bo'lsa, dunyoning narigi chekkasi bilan bog'lanish imkoniyati mavjudligini inkor etib bo'lmaydi.

Axborot huruji avj olgan globallashuv sharoitida har bir ma'sul xodim, targ'ibotchi, tarbiyachidan o'z ish uslubini o'zgartirish, yosh avlodga zamonaviy texnika va texnologiyalardan o'z o'rnida foydalanishni tushuntirish, buning uchun esa, ularning o'zi shu bilimlarni puxta o'zlashtirishini talab etadi. Bu esa, psixologik jixatdan ta'sir ko'rsatish samaradorligini oshirish bilan birga, yoshlarda mustaqil, erkin tafakkurning rivojlanishi uchun zamin yaratadi.

Dunyo bo'yicha ommaviy axborot vositalari orqali ta'sir etish kuchaygan sharoitda yoshlarning ma'naviy jihatdan tarbiyalanganligiga alohida e'tibor qaratish va bunda quyidagi psixologik holatlarga ahamiyat qaratish lozim. Eng avvalo, yoshlarning ijtimoiy xulq-atvoriga diqqatimizni qaratishimiz kerak. Ijtimoiy xulqda ko'zga tashlanadigan eng muhim holatlardan biri tashvishlanish, nimadandir cho'chish va shu tufayli o'zaro munosabatlardan o'zini olib qochishga intilish hissini namoyon bo'lishidir. Mustaqil fikrga ega bo'lgan insongina salbiy yoki ijobiy ma'lumotning mohiyatiga yetishi, unga nisbatan adekvat, to'g'ri, oqilona munosabatni namoyon etishi, ichki psixologik himoya mexanizmlarini ishga solishi mumkin. Biz pedagoglar yoshlar turli yot axborot hurujlariga berilmasligi uchun ularda milliy g'ururni tarbiyalashimiz va har bir mashg'ulotda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishimiz maqsadga muvofiq bo'ladi.

"Ma'naviyat soatlari"ning joriy qilinishi, turli yo'nalishlardagi ma'naviy-ma'rifiy tadbirning o'tkazilishi zarurdir. Ma'naviy tarbiyaning ta'sirchanligini oshirish uchun yoshlar bilan ta'lim muassasasi, mahalla va oilada yuzma-yuz bevosita suhbatlar, ijtimoiy so'rovlar olib borish lozim. Davra suhbatlariga taniqli, el-yurt ishonchini qozongan insonlar-olimlar, mehnat faxriylari, targ'ibotchilarni taklif etish maqsadga muvofiqdir. Yoshlarda kitobga, ayniqsa, mumtoz adabiyotga mehr uyg'otish ham ma'naviy barkamollikning ta'sirchan omilidir.

Shunday ekan, yoshlarimiz ongini egallashga qaratilgan har qanday xatti-harakatlarga, milliy maanfatlarimizga rahna solishga, ma'naviyatimizga tajovuz qilishga, boy ma'naviy merosimizni buzib ko'rsatishga urinayotgan g'arazli kuchlarga qarshi qalbimizda ogohlik qo'ng'irog'i doimo bong urib turishi darkor. Ana shundagina, hech kim, hech narsa bizni o'z tanlagan yo'limizdan ortga qaytara olmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh.M.Mirziyoyev tomonidan ayni paytda qabul qilingan “Oliy ta’lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qaror (2017 yil 21 aprel)
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi «O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar Strategiyasi to‘g‘risida»gi PF-4947-son Farmoni. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami. 2017 yil, 6-son, 70-modda.
3. Adizova T.M. “Психокоррекция. “Учебное пособие. Ташкент.: TDPU, 2006. – 58 s.